

Tülay UĞUZMAN, Yirmi Beş Yıl Sonra Dörtdivan Dörtdivan'da Değişme, Değişme Uyum ve Direnç Bir Yeniden Ziyaret/Revisit Çalışması, Ankara: Ürün Yayınları, 2020, ISBN: 978-625-7037-80-8, 416 sayfa.

Janset GÜNAYDIN*

Sosyal ve beşerî bilimler için hedeflenen amaçlar, özelinde insan, genelinde toplumun çeşitli yönleri, sorunları ve bu sorunlara aranan çözümler üzerine kuruludur. Sayılan bu çözümleme arayışları, belirli sosyal olgular çevresinde gerçekleştirilir. Bu olgulardan en etkin sonuçların elde edilmesine ve somut görünürlük sağlanmasına katkıda bulunan temel dinamiğin, değişme olduğu düşünülebilir. Bir toplumun çoğunluğunu temsil edebilecek belirli gruplar çıkış noktası alınarak gözlemlenen değişme durumları, toplum genelinin kırılma noktalarına, ortak ve farklı değerlerinin kavranabilmesine ve bu kanıtlardan yola çıkarak o toplumun sosyal gelişimine katkı sağlayabilecek neticelerin alınmasına yardımcı olur. Toplumsal ilerlemenin faydasına olabilecek çabalar, çoğunlukça kabul gördüğü biçimi ile insanın bıraktığı izlerin dikkatle sürülmesi, yorumlanması ve imlerde zamanla oluşan değişikliklerin tespit edilmesi ile oluşabilir. *Yirmi Beş Yıl Sonra Dörtdivan Dörtdivan'da Değişme, Değişme Uyum ve Direnç Bir Yeniden Ziyaret/Revisit Çalışması* isimli kitap ise bu bağlamda örnek olacak niteliğe sahiptir. Tülay Uğuzman tarafından yazılmış eser, sınırlı bir toplumsal grubun somut ve soyut olarak; kültürde, fikirde, eğitimde, coğrafyada, bıraktığı izlerin değişimini inceleyen bir devam çalışması niteliğindedir. 1989-1990 yıllarında yine bölgesel sınırlı bir grup üzerinde aynı yazar tarafından yapılmış ve 2000 yılında yayımlanmış *Dörtdivan Kasabasının Sosyal ve Kültürel Araştırması* adlı saha çalışmasının üzerinden yirmi beş yıl geçtikten sonra yeniden, yerinde ve detaylı bir şekilde incelenmesini içeren kitap; özgün saha çalışmalarına ev sahipliği yapan, sosyoloji, sosyal antropoloji ve halk kültürü için eşine az rastlanır biçimde değerli ve sosyal değişme bağlamında kaynak olabilecek niteliktedir.

İncelemesi yapılan eserde çalışılma süresince izlenen yöntem ve tekniklerin sıradanlıktan uzak oluşu eserdeki motiflerin de aynı çizgide ilerlemesini sağlamıştır. Bir toplumsal gözlemlene bütünüün yazıya aktarımı biçiminde özetlenebilecek bu çalışma, Bolu'nun Dörtdivan ilçesi sakinlerinin, yirmi beş yılın ardından yaşamlarında ülke ile eşdeğer olarak değişen çeşitli yönleri tespit etmek üzere oluşturulmuştur.

1989-1990 yılında yapılmış *Dörtdivan Kasabasının Sosyal ve Kültürel Araştırması* adlı ilk çalışma döneminde bölge kasaba özelliği göstermektedir. Köyden kente evrimde bir durak noktası olan kasabanın kültürel ve sosyal yönlerinin incelenmesine odaklanan çalışma, 2015'li yıllara gelindiğinde artık ilçe konumunda olan bölgenin, yerel yönetimindeki değişim ile birlikte iç dinamiklerinde de yaşanmış olması öngörülen farklılaşmalar değişim amacıyla oluşturulan, yeniden ziyaret çalışması (revisit)¹ eksensli bir yaklaşımı içermektedir. Ayrıca ikinci çalışma için kasabadan ilçeye geçişin bir sonucu olarak, değişime genel itibarıyla gebe kalan bir topluluğu incelemenin, mevcut bir ihtiyacı karşılamak için oluşturulduğu düşünülmektedir.

Eser sırasıyla *Ön Söz, İçindekiler, Kısaltmalar, Tablolar Dizini, Fotoğraflar Dizini, ve Giriş'ten sonra, Teorik Çerçeve, Dörtdivan'ın Tarihi ve Sosyocoğrafi Gelişimi, Küçük Toplum ve Kasaba İdeolojisi, Sosyal Hareketlilik ve Nüfus Yapısı, Sosyoekonomik Yapı,*

* Başkent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Ana Bilim Dalı, Tezli Yüksek Lisans Programı, janseteg@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-6408-5179.

Boş Zaman Faaliyetleri, Eğitim ve Okullaşma, Aile Yapısı, Evlenme ve Boşanmalar, Doğum ve Ölüm Gelenekler Sistemi, Dinî Hayat, Sağlık ve Hastalık Sistemi, Sosyal Değişme, olmak üzere on üç bölümden oluşmakta ve daha sonrasında *Sonuç, Yararlanılan Kaynaklar* ve *Ekler* kısımları bulunmaktadır. Hemen her bölümde verilen bilgiler, görsel pekiştirmeyi sağlayan tablolar ile desteklenmiştir. Her başlık kendi içinde alt başlıklara ayrılmış ve yalın tasnifler yapılarak okuyucuya, anlamayı kolaylaştırıcı biçimlerde sunulmuştur.

Bölümün alt başlıkları, bu kitabı hem akademik kaynak olarak kullanmak isteyenler için hem de Dörtdivan ilçesini merak edenler için oldukça ilgi çekicidir. Eserde, Dörtdivan'daki ilçe sakinlerinin ağzından değişimin kanıtı niteliğinde bazı olayların paylaşıldığı ve yine iki ayrı ziyarete ait dönüşümün gözler önüne serildiği fotoğrafların bulunduğu kısımlar mevcuttur.

Eserin dil açısından akıcılığına, bir saha gözleminin aktarımında karşılaşılabilecek güçlükleri barındırmayan yalınlığına ve değişimin akılda betimlenmesine imkân veren duruluğuna özel olarak değinilmelidir. Değişme gibi karmaşık ve dinamik bir kavramın, uygulamalı olarak yapılan bir çalışma sonucunda tanıkların ağzından yazıya dökülmesinin ne derecede zorlayıcı olabileceği tahmin edilebilir ölçüde belirgindir.

Eser yapaylıktan uzak, doğal ve okuyucu için tanıdık bir üslubun hâkim olduğu gözlemlenmiştir. Yöre halkının ağzından anlatımı yapılan değişimin getirdiklerini ve götürdüklerini içinde barındıran kimi benzetmelerin kitapta yer alması, bu özelliğin varlığına kanıt niteliğindedir. Örneğin; değişim bağlamında ilçe halkının nüfusu değerlendirildiğinde, geçmiş zamanın ardından yörede yaşayan insanların çoğunluğunun emekli ve ileri yaştaki sakinlerden oluştuğu tespiti yapılmakta, kasaba, bölge sakinleri tarafından *emekli memleketi* ve *ebelerden ve dedelerden oluşan bir yer* şeklinde tarif edilmektedir (Uğuzman 2020: 282). Eserde, verilen bu benzetmelere emsal, farklı söylemler de bulunmaktadır.

Dörtdivan ilçesi uygarlık tarihi açısından her dönem Anadolu'nun köklü çınarlarından biri olmuştur. İlçenin geçmişe uzanan maceraları, yaşanmışlıklarını da önüne katarak bugünlere kadar gelmiştir. Tarihin bu topraklara kazandırdığı Köroğlu'nun da memleketi olan ilçe, var olan kültürel birikimi ile değişim, direnç ve uyumun insan özelinde gözlemlenebileceği en elverişli coğrafyalardan biridir. Bu elverişlilik, söz konusu çalışma için mevcut bölgenin yakın geçmişinin kültürel reaksiyonlarındaki dönüşümleri incelemeyi, doğal bir seçime doğru yönlendirmiştir. Yine çalışmanın, bu seçim ile birlikte ülkede örneğine az rastlanır bir revisit çalışması olması okunmayı ve üzerine yapılabilecek nice incelemeyi hak ettiğini gösterir yönüdür.

Eserde, yörede ortaya çıkan değişimlere yapılan vurgunun yanında oluşan direncin aktarımının da özenle işlendiği görülmektedir. Kültürel mirasın belirli dönüşümler yaşansa da özünde sürekliliğinin bulunduğu, örnekler ve detaylı anlatımlarla incelenmiştir. Örneğin; yörede kına gecelerinde *oyun çıkarmak* ismiyle tanımlanan geleneğin 2015 yılında, değişimler olmakla birlikte kültürel aktarım sayesinde yine de devam ettiği görülmektedir. 1990 yılında yörede oynanan *Hasan Oynamak, Sarımsak Satmak* ve *Sığır Gütmek* oyunlarından Hasan oyununun 2015'deki araştırmada hâlen kına gecelerinde yer aldığı tespit edilmiştir (Uğuzman 2020:155). Buna benzer durumlar kitabın pek çok bölümünde aktarılmıştır. Bu bağlamda çalışmada var olan direnç durumlarının kültürel mirasın devamlılığı ile doğrudan ilintili olduğu düşünülmektedir.

Çalışmanın üreticisi Tülay Uğuzman'ın ilkökul yıllarında ilçeye yolunun kesişmesi, günümüze gelindiğinde bir tesadüften fazlasını oluşturmuş ve seneler sonra satırlara döken bu değerli çalışmanın, belki de o yılların duyarlılığı, yalınlığı ve içgüdüsel de barındırdığını düşünmemize vesile olmuştur. *Dörtdivan'da Değişme, Değişime Uyum ve*

Direnç, okuyucusunu sabırsızlık ve heyecanla kucaklamayı bekleyen, insanda görülen değişim, aynılık ve dönüşümün satırlarında kanıtlarıyla hayat bulduğu, nice emeğin her bir sayfasında belirgince görüldüğü bir çalışma olarak bizleri karşılamakta ve değişim, direnç ve uyumun izdüşümünü görmek isteyenleri kendine ortak olmaya çağırmaktadır.

NOTLAR

1. Revisit: Türkçeleştirilmiş adıyla yeniden ziyaret çalışması kavramı. Bir bölgede yapılan bir araştırmanın üzerinden belirli bir süre geçtikten sonra o bölgedeki değişimi tekrardan yerinde gözlemleyerek yapılan çalışma (Uğuzman 2020: 3).